

ПОВНОМАСШТАБНИЙ ЕТАП РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ В АНАЛІТИЧНОМУ ДЗЕРКАЛІ ЧАСОПИСУ “KOMENTARZE OŚRODKA STUDIÓW WSCHODNICH”

Тельвак В. В., Ільницький В. І., Тельвак В. П.

ВСТУП

Рік широкомасштабної російсько-української війни породив чималу кількість різножанрової літератури, в якій висвітлюються численні аспекти найжорстокішої в повоєнній історії Європи агресії. Очікувано, що її лівова частка належить самим українським інтелектуалам, які намагаються зрозуміти витоки та сутність зла, що непрохано перетнуло наш кордон, а також спробувати спрогнозувати хоча б недалеке майбутнє. Та оскільки військові дії не сповільнюють інтенсивності, а путінський режим постійно радикалізує войовничу риторичку, представники українського академічного середовища змушені оперативнo реагувати на події неспокійного сьогodenня, не маючи потрібної для глибокої аналітики психоемоційної дистанції. Тож у пошуках такої важливої для нас стереоскопічної рефлексії ми звертаємося до західних колег. Серед них найбільш уважно за перипетіями російської агресії стежать наші західні сусіди, які одностаино атестують український опір екзистенційною війною. Привертаючи увагу колег до малознаної проблеми польської академічної рецепції подій повномасштабного етапу українсько-російського протистояння, нижче спробуємо відтворити їх інтерпретацію співробітниками варшавського Центру східних студій імені Марека Карпа (далі – ЦСС), що є однією з найбільш авторитетних європейських аналітичних інституцій.

Аналіз різних аспектів російсько-української війни (2014 – 2024 рр.) розглядалися у наукових та науково-популярних дослідженнях. Зокрема, своє відображення у дослідженнях знайшли історіографічні студії сучасної російсько-української війни¹, питання використання основних пропагандистських заходів, які здійснювала Росія під час підготовки до збройної агресії проти України², інформаційна війна³, періодизація

¹ Дрогомирецький Б. Сучасна гібридно-інформаційна війна: історіографічний вимір. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Вип. 48. Т. 1. С. 11 – 17. Doi: 10.24919/2308-4863/48-1-2

² Ільницький В., Старка В., Галів М. Російська пропаганда як елемент підготовки до збройної агресії проти України. *Український історичний журнал*. 2022. Вип. 5. С. 43 – 55. DOI: doi.org/10.15407/uhj2022.05.043

³ Чобіт І., Бойченко В. Роль телебачення у російсько-українській інформаційній війні. *Воєнно-історичний вісник*. 2022. Вип. 43(1). С. 135 – 147. Doi: 10.33099/2707-1383-2022-43-1-135-147; Ільницький В., Глібіщук М., Старка В. Як ідеологічні засади білoгвардійського руху вплинули на світогляд В. Путіна. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Вип. 53 (1). С. 12 – 21.

російсько-української війни (2014–2022)⁴, вітчизняного історіографічного дискурсу щодо характеру сучасної російсько-української війни (2014 – 2023)⁵. Ґрунтовний розгляд російсько-української війни здійснили Лариса Якубова⁶ та Сергій Плохій⁷. Різноманітні аспекти російсько-української війни на сторінках наукових видань “Східноєвропейський історичний вісник” та “Військово-науковий вісник” вивчали Антоніна Бойчук, Наталія Льницька та Назарій Задорожний⁸. Аналіз відповідної проблематики на шпальтах газети “The New York Times” провів Юрій Офіцинський⁹. Аналіз проблематики російсько-української війни у сучасних дисертаційних напрацюваннях розглядали Юрій Офіцинський та Лілія Гриник¹⁰.

Безпосередньо відображення повномасштабного етапу російсько-української війни польськими оглядачами провели Оксана Медвідь¹¹,

⁴ Льницький В. Куцька О. Періодизація російсько-української війни (2014 – 2022) в українському науковому дискурсі. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*. 2023. Issue 13/55. P. 162 – 177. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.13/55.283087>

⁵ Галів М., Льницький В. Характер сучасної російсько-української війни (2014 – 2023): вітчизняний історіографічний дискурс. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*. 2023. Issue 13/55. P. 47 – 73. <https://doi.org/10.24919/2312-2595.13/55.283164>

⁶ Якубова Л. *До свободи крізь вогонь: Україна проти рашизму*. Київ : “Кліо”, 2023.

⁷ Плохій С. *Російсько-українська війна: повернення історії*. Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2023.

⁸ Бойчук А., Льницька Н. Матеріали до історії сучасної російсько-української війни на сторінках “Східноєвропейського історичного вісника” (2016 – 2023). *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*. 2023. Issue 13/55. P. 26 – 46. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.13/55.283084>; Задорожний Н. Бойчук А. Проблема сучасної російсько-української війни на сторінках “Військово-наукового вісника” (2014 – 2022). *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*. 2023. Issue 13/55. P. 108 – 140. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.13/55.283181>

⁹ Офіцинський Ю. Сучасна російсько-українська війна (за матеріалами газети “The New York Times” 2013 – 2017 років). Ужгород: РІК-У, 2018.

¹⁰ Офіцинський Ю., Гриник Л. Війна Росії проти України в дисертаційних дослідженнях українських науковців (2019 – 2023). *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*. 2023. Issue 13/55. P. 234 – 263. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.13/55.283186>

¹¹ Медвідь О. В. Польська преса про початок українсько-російської війни: за матеріалами газети “Wyborcza.pl” (квітень-серпень 2014). *The Russian-Ukrainian war (2014 – 2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects : Scientific monograph*. Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2022. С. 599 – 603.

Віталій Масненко, Віталій Тельвак, Богдан Янишин, Вікторія Тельвак¹², Віталій Тельвак та Василь Ільницький¹³. Натомість такі академічні рефлексії стосовно закордонних оцінок подій останнього року відсутні. Цим і зумовлена актуальність нашого дослідження.

1. Часопис “Komentarze OSW”: феномен інституції

Насамперед, декілька слів скажемо про історію й особливості діяльності самого ЦСС. Ця інституція була заснована у 1990 р. як бюджетна установа державного управління. Створення ЦСС стало відповіддю на потреби державного апарату демократичної Польщі у відстеженні й аналізі процесів, які відбувалися в Радянському Союзі, а потім і в країнах, що виникли після його розпаду. Сьогодні сфера інтересів ЦСС охоплює Росію, Східну і Центральну Європу, Кавказ і Центральну Азію, Балкани, Німеччину, країни Балтії і Північної Європи, Китай, Туреччину та Ізраїль. Поряд із цим, співробітники ЦСС досліджують енергетичну політику в Європейському Союзі, транспорт, торгівлю та цифрові зв'язки в Центральній Європі, а також питання європейської безпеки. Основними завданнями ЦСС є: підготовка аналізів, експертних висновків та прогностичних досліджень; забезпечення органів державної влади Польщі інформацією про важливі політичні, соціальні та економічні події та процеси в міжнародному середовищі; інспірування, організація та проведення досліджень в країнах і регіонах, охоплених увагою ЦСС; поширення знань про стан і тенденції змін у політичній, соціально-економічній ситуації, а також про розвиток міжнародних відносин у сферах інтересів Центру; популяризація польської аналітичної думки за кордоном. Основна діяльність ЦСС повністю фінансується з державних коштів відповідно до щорічного рішення польського Сейму. У центрі постійно працюють понад 40 аналітиків, які мають незалежність у своїй роботі. Його директора призначає прем'єр-міністр з числа кандидатів, представлених Радою ЦСС із семи членів. Головною медійною трибуною ЦСС є інтернет видання “Komentarze OSW”.

Від самого початку утворення ЦСС процес становлення української незалежної держави дедалі частіше потрапляв у поле зору співробітників ЦСС. З часом, по мірі того, як взаємини між Польщею та Україною поглиблювалися й виїшли на рівень стратегічного партнерства, ця увага лише зростала. Розпочата Росією агресія в 2014 р., а особливо її сьогодення

¹² Masnenko V., Telvak Vitalii, Yanyshyn B., Telvak Viktoria. Identity transformation of the Ukrainian Donbas: from the “wild field” to Russian occupation. *Analele Universității din Craiova. Istorie*. 2021. Issue 2 (40). P. 101 – 114.

¹³ Telvak V. & Ilnytskyi, V. A Year of Existential War in Analytical Reflections of the Warsaw Centre for Eastern Studies. *Skhidnoevropeiskiy Istorychnyi Visnyk [East European Historical Bulletin]*. 2023. Issue 27. P. 249 – 258. doi: 10.24919/2519-058X.27.281552

широкомасштабна фаза, перетворили українську проблематику на один із головних тематичних трендів для співробітників ЦСС, які слушно кваліфікували ці події найбільшою загрозою для європейської безпеки повоєнного часу. Свідченням такої прискіпливої уваги є те, що протягом року повномасштабної війни Україні було присвячено понад 600 (!) різнопланових публікацій – від хронікальних інформаційних зведень з поля бою до змістовних аналітичних студій стосовно багатьох аспектів функціонування української держави. Серед постійних оглядачів українських справ згадаємо імена Анджея Вілька, Пьотра Жоховського, Славоміра Матушака, Кшиштофа Нечипора, Ядвіги Рогожі та ін.

Лева частка згаданого масиву публікацій є аналітичними зведеннями з поля бою, джерелом яких здебільшого були українські інформаційні агентства. В перші дні повномасштабного вторгнення такі огляди з'являлися навіть по кілька разів на день, згодом стали щоденними, а після стабілізації фронту висвітлювали лише значущі події військового протистояння. Натомість, значно цікавішими для нас є спроби польських колег розібратися у багатьох перипетіях функціонування Української держави і суспільства у перший рік війни. Такий зацікавлений і доброзичливий “погляд з боку” є надзвичайно важливим як для самих українців, що надто занурені в трагічність своєї буденності й не мають можливості для належного її осмислення, так і для кращого розуміння того, що саме цікавить і тривожить нашого історичного сусіда та перевіреного негараздами приятеля.

2. Соціально-економічні та політичні трансформації

Найбільше уваги аналітики ЦСС відвели проблемі впливу воєнних подій на трансформацію українського суспільства та всіх державних структур. На численних прикладах вони інформували польського читача, що попри очікування окупанта, українське суспільство виявило дива самообілізації, які перекреслили кремлівські плани про бліцкриг і дезорганізацію наших громадян¹⁴. Уже в середині березня минулого року, обсервуючи ці процеси, Я. Рогожа слушно визначила тенденцію суспільних настроїв, що лише поглиблювалися протягом наступних місяців¹⁵. На її переконання, ворожнеча до Росії пронизує всю Україну, об'єднуючи громадян різних національностей і регіонів. Вона стала найпотужнішим за останні 30 років каталізатором кристалізації

¹⁴ Rogoża J. Społeczeństwo i regiony Ukrainy wobec agresji rosyjskiej. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-02-25/spoleczenstwo-i-regiony-ukrainy-wobec-agresji-rosyjskiej-0>. Rogoża J. Ukraina: konsolidacja społeczna przeciwko agresorowi. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2022-03-14/ukraina-konsolidacja-spoeczna-przeciwko-agresorowi>

¹⁵ Rogoża J. Ukraina: konsolidacja społeczna przeciwko agresorowi. Komentarze OSW. № 431. 14.03.2022. S. 1 – 3.

української політичної нації, що міцніше всупереч російським бажанням, створюючи міф про нову Україну як анти-Росію. З перших днів нападу на країну Президент Зеленський почав називати це всенародне єднання проти загарбника “вітчизняною війною”, в якій солідарно борються всі українці проти окупантів, яких загальноприйнято називати фашистами. Ці процеси здаються дослідниці незворотними і такими, що підтверджують остаточний провал проекту т. зв. “російського мира” в Україні.

Подібні спостереження висловлювали й поглиблювали інші колеги авторки. Зокрема, П. Жоховський і С. Матушак вказали на небачений рівень зростання соціального солідаризму, що врешті об’єднав схід і захід нашої держави розумінням спільних екзистенційних викликів¹⁶. Іншим помітним явищем стала тотальна дерусифікація громадського простору, яку аналітики ЦСС схильні вважати продовженням розпочатої за П. Порошенка декомунізації¹⁷. Цьому процесу польські колеги надають чималого значення, вказуючи на довготривалість його ефектів. На їхнє переконання, “у найближчі роки Україна розвиватиме та поєднуватиме ці дві тенденції – прагнення до зміцнення власної національної ідентичності та розширення зв’язків із Заходом, важливим елементом яких буде поглиблення співпраці з Польщею, що сприймається як ключовий і перевірений союзник”¹⁸.

Якщо динаміку громадських процесів в Україні польські аналітики оцінювали амбівалентно (масова еміграція / соціальний солідаризм), то небезпеки економічного плану змальовувалися винятково темними фарбами. Адже військові дії великої інтенсивності, постійні ракетні обстріли промислової й енергетичної інфраструктури, значний відтік людського капіталу, галопуюча інфляція, блокада портів і загальне порушення логістичних зв’язків значно підкосили українську економіку, яка, зрештою, ніколи не була у найкращій формі. Тож українська держава протягом року функціонувала здебільшого за рахунок солідарної фінансової допомоги західних партнерів, що дало можливість певною мірою стабілізувати ситуацію¹⁹. З огляду на це економічну кондицію нашої держави В. Матушак аргументовано характеризує як складну “боротьбу за виживання”²⁰. Однак і в цій ситуації польські аналітики

¹⁶ Rogoża J., Żochowski P., Matuszak S. Zaplecze frontu: zachodnie obwody Ukrainy w warunkach wojny. Komentarze OSW. № 438. 13.04.2022. S. 1 – 4.

¹⁷ Rogoża J. Ukraina: od dekomunizacji do derusyfikacji. Komentarze OSW. № 455. 17.06.2022. S. 1 – 5.

¹⁸ Tam samo. S. 5.

¹⁹ Wilk A., Żochowski P. 43% budżetu Ukrainy na obronę. 253. dzień wojny. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-11-04/43-budzetu-ukrainy-na-obronie-253-dzien-wojny>

²⁰ Matuszak S. Walka o przetrwanie. Gospodarka Ukrainy w czasie wojny. Komentarze OSW. № 472. 18.10.2022. S. 1.

відготовують певні позитивні явища. Так, аналізуючи фінансові втрати української держави від блокування чорноморських портів, вони водночас відзначають, що наслідком економічного “відросійщення” стало посилення Європейського Союзу як основного торговельного партнера Києва в сфері експорту й імпорту, а Польща – вперше в історії – стала лідером у торгівлі зі своєю східною сусідкою²¹.

Іншою інтенсивно обговорюваною темою на сторінках “Komentarze OSW” став дипломатичний фронт російсько-української війни. Оглядачі ЦСС одностайно високо оцінили зусилля українських дипломатів з об’єднання демократичних країн довкола ідеї протистояння путінському реваншизму. Наслідком цієї успішної праці стало створення коаліції західних держав, які об’єднали зусилля із озброєння українського війська в рамках консультативної платформи “Рамштайн”. Особливо ж важливою для України, слухно наголошують аналітики ЦСС, виявилася військова допомога Україні з боку американського союзника. Аналізуючи поглиблення українсько-американської співпраці, К. Нечипор і А. Вільк метафорично охарактеризували його “братерством зброї та цінностей”²². Проявом цих особливих взаємин стали візити українського Президента до Вашингтона та, особливо, Джо Байдена до української столиці, що постійно зазнає російських ракетних атак. Водночас, співробітники ЦСС відзначають і певні проблеми у міжнародній військовій підтримці України. Так, доволі критично в їхніх дописах оцінено хитання та непослідовність німецького уряду в справі озброєння жертви кремлівської агресії²³.

3. Окупаційна політика

Іншим помітним сюжетом присвяченої Україні аналітики стала важлива для нас реакція польських колег на політику путінського режиму на окупованих територіях. Відзначимо, що значною мірою завдяки інформаційній активності польських інтелектуалів західний світ дізнавався про дійсне обличчя “руського мира”. Перша з циклу присвячених цій проблемі статей з’явилася після звільнення Київщини і відкриття в її містах фактів російського геноциду та мала промовисту назву “Терор, паціфікація, окупація”²⁴. Її автор П. Жоховський першим

²¹ Matuszak S. Wojenny rok w handlu zagranicznym Ukrainy. Komentarze OSW № 4878.02.2023 S. 1-8. 1.

²² Nieczypor K., Wilk A. Braterstwo broni i wartości. Wizyta Zełenskiego w Waszyngtonie. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-12-22/braterstwo-broni-i-wartosci-wizyta-zelenskigo-w-waszyngtonie>

²³ Wilk A., Żochowski P. Problematyczne niemieckie wsparcie wojskowe dla Ukrainy. 281. dzień wojny. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-12-02/problematiczne-niemieckie-wsparcie-wojskowe-dla-ukrainy-281-dzien>

²⁴ Żochowski P. Terror, pacyfikacja, okupacja Działania Rosji na zajętych terytoriach Ukrainy. Komentarze OSW. № 439. 15.04.2022. S. 1 – 4.

в польській аналітичній спільноті звернув увагу на те, що агресія проти України поставила на порядок денний проблему управління Росією окупованими територіями. Йдеться про те, що попри сподівання Кремля, перший етап сухопутної операції не призвів ані до захоплення значних територій, ані до розпаду армії противника чи втечі влади з Києва і придушення громадського опору, а отже, зазнав невдачі не тільки у військовому, а й у політичному плані.

Фіаско спіткали також путінські плани примусу мешканців окупованих територій до підтримки своїх дій і встановлення т. зв. народних республік для подальшого поділу української держави. Діючи згідно з *modus operandi* 2014 р., Кремль укотре не врахував змін у настроях українського суспільства, яке не бачить у Росії цивілізаційної альтернативи. Доказом цього стали масові протести населення проти окупації, незважаючи на пов'язані з цим ризики, а випадки колабораціонізму були спорадичними, що унеможливило повний і безперешкодний контроль над завойованою територією. Відтак розуміючи неефективність своїх дій, загарбники мстяться на мирних жителях – застосовують терор і пацифікації, тим самим вчиняючи військові злочини і планомірно доводячи окуповані міста до стану гуманітарної катастрофи. Поточні наслідки російської окупації свідчать про те, підсумовує польський аналітик, що її метою на півночі було знищення мирного населення, а на півдні – силовий примус українців до співпраці.

Цікавими є спостереження П. Жоховського й стосовно історичної політики окупантів. Оперуючи обмеженою базою свідчень, він слушно окреслив загальну логіку, за якою окупанти за співпраці з місцевими колаборантами пропагують російську політику пам'яті, ініціюючи кампанію прославлення заслуг Червоної армії та, за можливості, відбудовують раніше зруйновані пам'ятники на честь т. зв. “великої вітчизняної війни” та її персонажів. Також ведеться гвалтовна пропагандистська кампанія з повернення в загальний обіг тези про те, що події в Україні 2014 р. були підтриманим Заходом “державним переворотом”. Ці явища супроводжує блокування доступу до українських мас-медіа та мобільних операторів з метою занурення окупованих українців в інформаційний вакуум.

Незважаючи на опір більшості українського населення політиці окупантів, російський режим пішов на анексію зайнятих територій, сфальсифікувавши низку “народних волевиявлень”. Осмислюючи ці явища, експерти ЦСС були єдиними у переконанні, що анексійні псевдореферендуми виявилися цілковитою фікцією і мали характер зрежисованої російськими силами безпеки політичної демонстрації. Сам процес голосування був організований так, щоб забезпечити попередньо визначені “результати”, які не мають жодного зв'язку з дійсністю та

настроями тероризованого окупантом місцевого населення. З огляду на це, “референдуми” названі польськими аналітиками пропагандистським спектаклем, покликаним переконати російське суспільство, що жителі тимчасово окупованих територій України “широ хочуть приєднатися до Росії” і що “спеціальна військова операція” нібито була розпочата Москвою з гуманітарних міркувань і триває успішно²⁵.

Як слушно спрогнозували аналітики ЦСС, шойно згадані референдуми були банальним прикриттям планів анексії частини українських територій, що, властиво, і є метою путінського режиму в його неоголошеній війні. Реконструюючи анексійну логіку Кремля, М. Менкішак, М. Доманська та П. Жоховський вказали, що короткострокова політична мета анексії полягає в донесенні внутрішній аудиторії меседжу, що т. зв спеціальна військова операція – успішна, а Росія не втратила здатності здобути території, які вважає своїми. Включення анексованих територій для польських колег також є спробою політико-пропагандистським шляхом приховати поразки на фронті. Це також було сигналом ворога, що збройний конфлікт не буде “заморожений”, якщо Київ продовжуватиме відкидати російську політику докочаних фактів.

За прогнозами польських експертів, усвідомлюючи неможливість зміни ставлення Президента Зеленського в цьому питанні, Кремль намагатиметься використовувати ядерну лякалку і цим спробувати добитися скорочення військової підтримки Заходу Україні й обмежити бойову активність української армії. Однак, як аргументовано передбачили згадані автори, ця гра Москви не принесе очікуваних результатів, а Київ не припинить бойових дій і не піддасться на ядерний шантаж. Проте, підсумовують польські оглядачі, територіальні анексії разом із військовою мобілізацією в РФ і ядерним шантажем стали елементами нового етапу внутрішньої політики Кремля²⁶.

4. Внутрішньоукраїнські проблеми

Попри чималу щирі симпатію до боротьби українців за своє право на незалежність та ідентичність, співробітники ЦСС зберегли притаманну аналітичному середовищу об’єктивність і відстороненість. Найбільш яскраво це проявилось у тому, що експерти ЦСС не приховували й багатьох непривабливих моментів життя українського політикуму протягом року масштабної війни. Вони з прикритістю віднотували

²⁵ Zespół OSW. Fikcja – rosyjskie pseudoreferenda aneksyjne na Ukrainie. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-09-28/fikcja-rosyjskie-pseudoreferenda-aneksyjne-na-ukrainie>

²⁶ Menkiszak M., Domańska M., Żochowski P. Rosja ogłasza aneksję czterech regionów Ukrainy. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-10-03/rosja-oglasza-aneksje-czterech-regionow-ukrainy>

повернення корупційних схем до київських чиновницьких кабінетів, що контрастувало із самопосвятою та жертовністю більшості українців. У фокус їхньої уваги, серед іншого, потрапив медійно розкритий скандал із закупівлями продовольства війську за кількаразово завищеними цінами й подальші арешти чиновників, в яких знайшли чималі суми незадекларованої готівки. На переконання аналітиків, скандали у вищих ешелонах влади показали, що після майже річної війни в середовищі чиновників відбувається повернення до звичної поведінки. Натомість здійснені внаслідок розголошу відставки польські колеги вважають за доцільне розцінювати як спробу Зеленського подолати іміджеву кризу, пов'язану із розкриттям численних фактів корупції, конфліктів інтересів та несумісного з реаліями війни способу життя чиновників.

Ці скандали компрометували правлячий табір не лише в очах суспільства та армії, але й іноземних партнерів. Тож Зеленський усвідомив, що толерування такої поведінки, особливо в його найближчому оточенні, може призвести до зниження електоральної підтримки та ризику обмеження західної фінансової і військової допомоги. Таким чином, робить висновок Я. Бер, характерний для початкового етапу війни період поблажливості суспільства до дій влади завершився, а корупційні скандали висвітлюватимуться в ЗМІ на постійній основі²⁷. Відзначимо, що проведене в українському суспільстві публічне обговорення цієї проблеми та подальші журналістські розслідування цілком підтвердили передбачення польського аналітика.

5. Спроба окреслення перспектив

Очікувано, що змістовною аналітикою співробітники ЦСС відгукнулися і на річницю російсько-української війни. Акцентуючи насамперед свідомісні зміни в українському суспільстві, вони оптимістично констатували, що “24 лютого 2022 р. в Україні закінчився русский мир”. Я. Рогожа на багатьох прикладах соціологічних досліджень аргументовано наголосила, що російське вторгнення в Україну завершує процес трансформації ідентичності та формування української політичної нації. Події року війни, що супроводжувався всебічною дерусифікацією громадського простору, прискорили поворот українців до рідної історії, культури, мови та символів, вписаних у ширший європейський контекст. Обидві ці тенденції значно прогресували з часу здобуття незалежності в 1991 р. і посилилися після анексії Криму та подальшої війни на Донбасі у 2014 р., коли держава чітко визначилася з меморіальною політикою і започаткувала всебічну українізацію суспільного життя. Але якщо тоді зміни ідентичності охопили тільки частину суспільства, то зараз

²⁷ Ber J. Ukraina: seria dymisji z korupcją w tle. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-01-31/ukraina-seria-dymisji-z-korupcja-w-tle>

вони консолідують його переважну більшість, незалежно від регіону, конфесійної приналежності, віку і мови щоденного спілкування. На думку дослідниці, українці переживають важливий процес ментальної деколонізації, позбуваючись віри у вищість Росії та вагомість культурних зв'язків між двома націями, а також демонструючи цивілізаційну вищість стосовно колишнього гегемона, який виявився брутальним варваром. Однак за це вони платять найвищу в новітній історії Європи ціну у вигляді демографічної катастрофи, економічної руїни, загального зубожіння та травми від війни серед значного відсотка громадян. Героїчна боротьба за суверенітет робить водночас те, що громадяни України більше не сприймають її як країну другого сорту. На зміну поширеним до війни критицизму й самоіронії прийшли гордість і віра у високий потенціал розвитку власної країни²⁸.

Прогнозуючи подальший хід подій, співробітники ЦСС є доречно стриманими. Подібно до інших західних оглядачів, вони одностайні в розумінні того, що кремлівський режим прорахувався у всіх очікуваннях. У редакційному зверненні до читачів з нагоди річниці повномасштабного вторгнення, співробітники часопису “Komментарze OSW” наголосили, що розпочинаючи війну, “Путін мав на меті зіграти коротку партію в покер, але незабаром це стало початком тривалого й руйнівного конфлікту”. Росіяни, твердять польські аналітики, припустилися класичної помилки недооцінки ворога: у плануванні та веденні військових дій традиційна для них зверхність і знецінення українців були помітними вже з перших годин. Російська військова машина зустріла рішучий опір українських збройних сил і суспільства загалом. Величезна мобілізація українців на захист незалежності, свободи та гідності й водночас відсутність великих проявів колаборації з агресором стали лише підтвердженням того, що українська державність є стійким елементом на політичній карті Європи, а українська ідентичність – сильнішою, ніж будь-коли в історії. Після року російської агресії зрозуміло, твердять польські колеги, що війна триватиме, хоча її інтенсивність може змінитися. Вони вважають, що на сьогодні перспектива мирних переговорів чи будь-яких поступок з обох сторін нереальна. Конфлікт навколо майбутнього України та нового міжнародного устрою залишається неврегульованим. Однак позитивним може бути те, наголошують співробітники ЦСС, що динаміка військової активності за останній рік чітко доводить – Путін розпочав війну, яку ніколи не зможе виграти²⁹.

²⁸ Rogoża J. Nowa Ukraina – przełom świadomościowy za najwyższą cenę. Komментарze OSW. № 492. 22.02.2023. S. 1.

²⁹ Zespół OSW. Rok wojny w analizach Ośrodka Studiów Wschodnich. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/raport-osw/2023-02-23/rok-wojny>

ВИСНОВКИ

Як показало наше дослідження, співробітники ЦСС чимало уваги присвятили подіям повномасштабного етапу українсько-російської війни. При цьому, що важливо, до поля їхнього експертного обговорення потрапили не тільки голосні події збройного протистояння, як це можна було очікувати з огляду на зацікавленість темою серед польської аудиторії. Цілість аналітичного образу доповнюють як згадані вище тексти про соціально-економічну ситуацію в Україні, політику Кремля на окупованих землях, успішні намагання створити та збільшити антипутінську коаліцію, так і численні дослідження реакції російського суспільства на авантюру своїх керівників, нелегкі спроби Києва отримати західну зброю, ставлення до подій керівництва і громадян Білорусі та ін. Завдяки цьому зацікавлений обсерватор отримав можливість скласти доволі повне і збалансоване уявлення про всі ключові аспекти екзистенційної війни. Попри згадувану вище об'єктивність польських колег, вони багато в чому наслідували риторичку українських мас-медіа, розставляючи чіткі акценти при описі геноцидних практик російського режиму. Це вплинуло на формування й утримання прихильної до України громадської думки не тільки у Польщі, але й в інших країнах Євросоюзу, де польське сходознавство тішиться високим академічним престижем. У підсумку це сприяє нейтралізації в інформаційному полі держав наших партнерів зусиль путінських пропагандистів. Значною мірою завдяки цьому, наша країна надалі зберігає неослабну підтримку союзників, незважаючи на зміни політичних кабінетів у багатьох країнах континенту. Це є важливою передумовою того, що українці не тільки вистоять, але й переможуть у своїй найголовнішій війні.

Розділ монографії виконано згідно з держбюджетними темами “Протидія історичній політиці країни-агресора РФ у процесі деокупації українських територій” (номер державної реєстрації 0123U101598), “Війна Росії проти України: від гібридних форм до геноцидних практик” і “Російсько-українська війна: історичні витоки, виклики для національної безпеки, формування засад політики пам'яті” (номер державної реєстрації 0123U100588).

АНОТАЦІЯ

Проведене дослідження довело, що співробітники часопису “Komentarze OSW” чимало уваги присвятили подіям повномасштабного етапу російсько-українського протистояння, назвавши його екзистенційною війною. При цьому, що важливо, у поле їхнього експертного обговорення потрапили не тільки голосні події збройного протистояння. Цілість аналітичного образу доповнюють численні тексти про соціально-економічну ситуацію в Україні, політику Кремля

на окупованих землях, успішні намагання створити й збільшити антипутінську коаліцію й ін. Завдяки цьому зацікавлений обсерватор отримав можливість скласти доволі повне і збалансоване уявлення про всі ключові аспекти останнього року війни. Польські колеги багато в чому наслідували риторику українських мас-медіа, розставляючи чіткі акценти при описі геноцидних практик російського режиму. Це вплинуло на формування й утримання прихильної до України громадської думки не тільки у Польщі, але й в інших країнах Євросоюзу, де польське сходознавство тішиться високим академічним престижем. У підсумку це сприяє нейтралізації в інформаційному полі держав наших партнерів зусиль путінських пропагандистів. Значною мірою завдяки цьому наша країна надалі зберігає неослабну підтримку союзників, незважаючи на зміни політичних кабінетів у багатьох країнах континенту. Це є важливою передумовою того, що українці не тільки вистоять, але й переможуть у своїй найголовнішій війні.

ABSTRACT

The conducted research proved that the employees of the magazine “Komentarze OSW” devoted a lot of attention to the events of the full-scale stage of the Russian-Ukrainian confrontation, calling it an existential war. At the same time, and what is important, not only loud incidents of armed confrontation fell into the field of their expert discussion. The integrity of the analytical image is complemented by numerous texts about the socio-economic situation in Ukraine, the Kremlin’s policy on the occupied territories, successful efforts to create and increase the anti-Putin coalition, etc. Thanks to this, the interested observer was able to form a fairly complete and balanced picture of all the key aspects of the last year of the war. Polish colleagues in many respects imitated the rhetoric of the Ukrainian mass media, placing clear accents when describing the genocidal practices of the Russian regime. This influenced the formation and maintenance of public opinion favorable to Ukraine not only in Poland, but also in other European Union countries, where Polish Oriental studies enjoy high academic prestige. As a result, this contributes to the neutralization of the efforts of Putin’s propagandists in the information field of the states of our partners. To a large extent, thanks to this, our country continues to maintain the unwavering support of allies, despite changes in political cabinets in many countries of the continent. This is an important prerequisite for the fact that the Ukrainians will not only endure, but also win in their most important war.

ЛІТЕРАТУРА

1. BerJ.Ukraina:seriadymisjizkorupcja-wtle.URL:<https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-01-31/ukraina-seria-dymisji-z-korupcja-w-tle>

2. Masnenko V., Telvak V., Yanyshyn B., Telvak V. Identity transformation of the Ukrainian Donbas: from the “wild field” to Russian occupation. *Analele Universității din Craiova. Istorie*. 2021. Issue 2 (40). P. 101 – 114.
3. Matuszak S. Walka o przetrwanie. Gospodarka Ukrainy w czasie wojny. *Komentarze OSW*. № 472. 18.10.2022. S. 1 – 6. 1
4. Matuszak S. Wojenny rok w handlu zagranicznym Ukrainy. *Komentarze OSW*. № 487. 8.02.2023. S. 1 – 8. 1.
5. Menkiszak M., Domańska M., Żochowski P. Rosja ogłasza aneksję czterech regionów Ukrainy. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-10-03/rosja-oglasza-aneksje-czterech-regionow-ukrainy>
6. Nieczypor K., Wilk A. Braterstwo broni i wartości. Wizyta Zelenskiego w Waszyngtonie. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-12-22/braterstwo-broni-i-wartosci-wizyta-zelenskiego-w-waszyngtonie>
7. Rogoża J. Nowa Ukraina – przełom świadomościowy za najwyższą cenę. *Komentarze OSW*. № 492. 22.02.2023. S. 1-8. 1.
8. Rogoża J. Społeczeństwo regiony Ukrainy wobec agresji rosyjskiej. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-02-25/spoleczenstwo-i-regiony-ukrainy-wobec-agresji-rosyjskiej-0>.
9. Rogoża J. Ukraina: konsolidacja społeczna przeciwko agresorowi. *Komentarze OSW*. № 431. 14.03.2022. S. 1 – 3.
10. Rogoża J. Ukraina: konsolidacja społeczna przeciwko agresorowi. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2022-03-14/ukraina-konsolidacja-spoeczna-przeciwko-agresorowi>
11. Rogoża J. Ukraina: od dekomunikacji do derusyfikacji. *Komentarze OSW*. № 455. 17.06.2022. S. 1 – 5.
12. Rogoża J., Żochowski P., Matuszak S. Zaplecze frontu: zachodnie obwody Ukrainy w warunkach wojny. *Komentarze OSW*. № 438. 13.04.2022. S. 1 – 4.
13. Telvak V. & Ilnytskyi, V. A Year of Existential War in Analytical Reflections of the Warsaw Centre for Eastern Studies. *Skhidnoievropejskiy Istorychnyi Visnyk [East European Historical Bulletin]*. 2023. Issue 27. P. 249 – 258. doi: 10.24919/2519-058X.27.281552
14. Wilk A., Żochowski P. 43% budżetu Ukrainy na obronę. 253. dzień wojny. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-11-04/43-budzetu-ukrainy-na-obrone-253-dzien-wojny>
15. Wilk A., Żochowski P. Problematiczne niemieckie wsparcie wojskowe dla Ukrainy. 281. dzień wojny. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-12-02/problematiczne-niemieckie-wsparcie-wojskowe-dla-ukrainy-281-dzien>
16. Zespół OSW. Fikcja – rosyjskie pseudoreferenda aneksyjne na Ukrainie. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-09-28/fikcja-rosyjskie-pseudoreferenda-aneksyjne-na-ukrainie>

17. Zespół OSW. Rok wojny w analizach Ośrodka Studiów Wschodnich. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/raport-osw/2023-02-23/rok-wojny>

18. Żochowski P. Terror, pacyfikacja, okupacja Działania Rosji na zajętych terytoriach Ukrainy. *Komentarze OSW*. № 439. 15.04.2022. S. 1 – 4.

19. Бойчук А., Ільницька Н. Матеріали до історії сучасної російсько-української війни на сторінках “Східноєвропейського історичного вісника” (2016 – 2023). *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*. 2023. Issue 13/55. P. 26 – 46. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.13/55.283084>.

20. Галів М., Ільницький В. Характер сучасної російсько-української війни (2014 – 2023): вітчизняний історіографічний дискурс. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*. 2023. Issue 13/55. P. 47 – 73. <https://doi.org/10.24919/2312-2595.13/55.283164>.

21. Дрогоморецький Б. Сучасна гібридно-інформаційна війна: історіографічний вимір. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Вип. 48. Т. 1. С. 11 – 17. Doi: [10.24919/2308-4863/48-1-2](https://doi.org/10.24919/2308-4863/48-1-2)

22. Задорожний Н., Бойчук А. Проблематика сучасної російсько-української війни на сторінках “Військово-наукового вісника” (2014 – 2022). *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*. 2023. Issue 13/55. P. 108 – 140. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.13/55.283181>.

23. Ільницький В., Куцька О. Періодизація російсько-української війни (2014 – 2022) в українському науковому дискурсі. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*. 2023. Issue 13/55. P. 162 – 177. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.13/55.283087>.

24. Ільницький В., Глібіщук М., Старка В. Як ідеологічні засади білогвардійського руху вплинули на світогляд В. Путіна. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Вип. 53 (1). С. 12 – 21.

25. Ільницький В., Старка В., Галів М. Російська пропаганда як елемент підготовки до збройної агресії проти України. *Український історичний журнал*. 2022. Вип. 5. С. 43 – 55. DOI: doi.org/10.15407/uhj2022.05.043

26. Медвідь О. В. Польська преса про початок українсько-російської війни: за матеріалами газети “Wyborcza.pl” (квітень-серпень 2014). *The Russian-Ukrainian war (2014 – 2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects : Scientific monograph*. Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2022. С. 599 – 603.

27. Офіцинський Ю. Сучасна російсько-українська війна (за матеріалами газети “The New York Times” 2013 – 2017 років). Ужгород: РІК-У, 2018.

28. Офіцинський Ю., Гриник Л. Війна Росії проти України в дисертаційних дослідженнях українських науковців (2019 – 2023). *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*. 2023. Issue 13/55. P. 234 – 263. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.13/55.283186>.

29. Плохій С. *Російсько-українська війна: повернення історії*. Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2023.

30. Чобіт І., Бойченко В. Роль телебачення у російсько-українській інформаційній війні. *Воєнно-історичний вісник*. 2022. Вип. 43(1). С. 135 – 147. Doi: 10.33099/2707-1383-2022-43-1-135-147.

31. Якубова Л. *До свободи крізь вогонь: Україна проти рашизму*. Київ : “Кліо”, 2023.

Information about the authors:

Telvak V. V.,

PhD hab. (History), Professor at the Department of World History and Special Historical Discipline Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University 24, Ivan Franko Str., Drohobych, Ukraine, 82100
(telvak1@yahoo.com)

Ilnytskyi V. I.,

Doctor of Historical Sciences, Professor, Head of the Department of History of Ukraine Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University 24, Ivan Franko Str., Drohobych, Lviv region, Ukraine, 82100
(vilnickiy@gmail.com)

Telvak V. P.,

Candidate of Historical Sciences, Assistant Professor at the Department of World History and Special Historical Discipline Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University 24, Ivan Franko Str., Drohobych, Ukraine, 82100
(viktoriatelvak75@gmail.com)

Інформація про авторів:

Тельвак В. В.

доктор історичних наук, професор кафедри всесвітньої історії та спеціальних історичних дисциплін, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, Україна, 82100
(telvak1@yahoo.com)

Ільницький В. І.

доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії України та правознавства, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, Україна, індекс 82100; доцент кафедри мобілізаційної, організаційно-штатної та кадрової роботи Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, вул. Героїв Майдану, 32, м. Львів, Україна, 79026 (vilnickiy@gmail.com)

Тельвак В. П.

кандидатка історичних наук, доцентка кафедри всесвітньої історії та спеціальних історичних дисциплін, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, Дрогобич, Україна, 82100 (viktoriatelvak75@gmail.com)